

MINISTERSTWO ROLNICTWA
i GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ

AGENCJA
RYNKU ROLNEGO

INSTYTUT
EKONOMIKI ROLNICTWA
i GOSPODARKI
ŻYWNOŚCIOWEJ

NR
15

RYNEK ŚRODKÓW PRODUKCJI I USŁUG DLA ROLNICTWA

stan i perspektywy

ISSN 1231-286X

RAPORTY
RYNKOWE

MARZEC 1999

Spis treści

REASUMPCJA

- I. Uwarunkowania makroekonomiczne
- II. Rynek nawozów mineralnych
- III. Rynek pestycydów
- IV. Rynek maszyn rolniczych
- V. Rynek usług
- VI. Rynek energii
- VII. Rynek nasion
- VIII. Kredytowanie

**Przy publikowaniu całości lub fragmentów raportu oraz informacji i danych liczbowych
prosimy o podanie źródła.**

Raport przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ
Świętokrzyska 20, 00-950 Warszawa
Kierownik Zakładu – prof. dr hab. Jan Małkowski tel: 827-36-64

AUTORZY:

Aldon Zalewski

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 827-24-00

Albin Klementowski

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 420

Jerzy Krzymuski

• IHAR • Radzików

Tel.: (0 22) 725-44-83

Jan Mieczkowski

• MRiGŻ •

Tel.: (0 22) 623-16-12

Jan Pawlak

• IBMER • Warszawa

Tel.: (0 22) 849-09-74

Grzegorz Skrzypczak

• AR • Poznań

Tel.: (0 61) 848-74-09

Lucyna Mieszkowska

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 595

Raport zatwierdziła w dniu 16.03.1999 r. Rada Rolniczych Analiz Ekonomicznych w składzie:
Zdzisław Adamczyk, Marian Brzóska (sekretarz), Tadeusz Chrościcki, Eugeniusz Gorzelak, Teresa Jabłońska-Urbaniak, Wojciech Józwiak,
Ryszard Kreft, Ewa Król-Pol, Jan Małkowski, Krzysztof Mateńko, Bożena Nowicka, Roman Urban, Maria Zwolińska (przewodnicząca).
Kolejny raport wydany będzie we wrześniu 1999 r.

W serii Raporty Rynkowe w najbliższym czasie ukażą się:

1. Rynek pasz /5/ • kwiecień 1999,
2. Rynek ziemniaka /15/ • kwiecień 1999,
3. Rynek cukru /15/ • kwiecień 1999,
4. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi /9/ • maj 1999,
5. Rynek drobiu i jaj /15/ • maj 1999,
6. Rynek mleka /16/ • maj 1999,
7. Rynek mięsa /16/ • maj 1999,
8. Rynek zbóż /16/ • czerwiec 1999,
9. Rynek rzepaku /15/ • czerwiec 1999,
10. Rynek ziemi rolniczej /2/ • czerwiec 1999,
11. Rynek owoców i warzyw /14/ • lipiec 1999,
12. Rynek środków produkcji i usług dla rolnictwa /16/ • wrzesień 1999.

1. W 1998 r. nastąpiło głębokie pogorszenie koniunktury w rolnictwie. Dramatycznie niski stan przychodów gospodarstw rolnych był wynikiem bardzo dużej nadwyżki podaży nad popytem niemal wszystkich produktów rolnych. W jej wyniku nastąpiła obniżka cen większości podstawowych produktów rolnych, zarówno w skupie jak i na targowiskach. Spadek opłacalności i trudności ze zbytem głównie produktów zwierzęcych wywołał stagnację, a nawet regres w gospodarstwach nie tylko słabszych, ale również silnych ekonomicznie, wysoko towarowych i wyspecjalizowanych.

Rozwierają się od trzech lat niekorzystne dla rolnictwa „nożyce cen”. Dochody z działalności rolniczej spadły poniżej poziomu z okresu tzw. terapii szokowej. Szczególnie w czwartym kwartale 1998 r. nastąpiło skumulowanie wielu negatywnych zjawisk. Nastąpił głęboki absolutny i względny spadek dochodów wszystkich gospodarstw, mimo wzrostu produkcji rolnej.

Spadek dochodów gospodarstw do tak krytycznego poziomu uniemożliwił nie tylko ich normalne funkcjonowanie, ale spowodował obniżenie popytu na rynku środków produkcji i usług. W 1998 r. indeks nożyc cen dla rolnictwa, niekorzystny już w latach 1996 i 1997, obniżył się do 92,3%. Stało się tak mimo wolniejszego tempa wzrostu cen na środki produkcji od wskaźnika inflacji ogółem, przy wyraźnie wyższym wzroście cen usług dla rolnictwa. Spowodowało to dalszy spadek obrotów na rynkach środków produkcji i usług.

2. Zużycie NPK pod zbiory 1998 r. wzrosło o 1,5% i wynosiło 89,6 kg na 1 ha użytków rolnych. Wzrost zużycia nawożenia odnotowano w sektorze prywatnym. Spadło natomiast zużycie nawozów w sektorze publicznym (86,8 kg). Poprawiła się struktura nawożenia w wyniku wzrostu zużycia nawozów fosforowych i potasowych. Zmniejszyło się różnicowanie poziomu nawożenia mię-

dzy województwami (od 37,6 kg do 136,3 kg NPK). Obniżyło się nawożenie wapnem do 130,6 kg CaO na 1 ha użytków rolnych (o 6,0%).

Ceny nawozów mineralnych w 1998 r. wzrosły średnio o 8,2%, w tym o 7,2% w pierwszym półroczu. Na umiarkowany wzrost cen nawozów wpłynął niski wzrost cen nawozów azotowych (o 4,9%), wzrost cen pozostałych nawozów wynosił 10,2%. Na skutek spadku cen zbóż pogorszyła się ich relacja do cen nawozów mineralnych. W 1996 r. na zakup 1 kg NPK należało wydatkować średnio równowartość 2,0 kg pszenicy, w 1997 r. 2,7 kg, a w 1998 r. już 2,9 kg.

Pod zbiory 1999 r. przewiduje się spadek zużycia nawozów mineralnych do około 88 kg NPK na 1 ha użytków rolnych i znaczny spadek wapnowania gleb.

3. W 1998 r. podaż pestycydów była niższa o 5,7% w porównaniu do roku 1997. Spadła podaż z produkcji krajowej, zwiększył się natomiast import. W przeliczeniu na 1 ha gruntów ornych i sadów zużycie obniżyło się do 0,62 kg substancji biologicznie czynnej. W strukturze podaży dominują preparaty chwastobójcze do odchwaszczania zbóż, rzepaku, buraków cukrowych. W istotnym stopniu obniżyły się zapasy środków ochrony roślin.

Ceny pestycydów w 1998 r. wzrosły średnio o około 11%, przy dużym zróżnicowaniu wyżki cen od 1-38%. O wysokości podwyżek zdecydowały ceny na herbicydy, które stanowią największą grupę stosowanych preparatów. Na rynku pestycydów występują różne formy sprzedaży, w tym odroczonej płatności za preparaty, nawet do jednego roku. Relacje cen pestycydów uległy znacznemu pogorszeniu zarówno w stosunku do zbóż, jak i buraków cukrowych, rzepaku oraz ziemniaków.

Zabiegi ochrony roślin zostały wykonane na 16,3 mln ha powierzchni chronionej, tj. o 2,7% większej niż w 1997 r. Znaczący postęp nastąpił w ochronie rzepaku oraz w zwalczaniu chorób i w zapobieganiu wylegania zbóż.

Niewielki postęp odnotowano w ochronie ziemniaków, natomiast zmniejszyło się zwalczanie chwastów w burakach oraz zaprawianie nasion zbóż. Nie odnotowano nasilenia występowania zachwaszczenia upraw oraz występowania chorób i szkodników. Na 1999 r. przewiduje się nieznaczne obniżenie zużycia środków ochrony roślin do około 0,60 kg substancji biologicznie czynnej na 1 ha gruntów ornych i sadów.

4. Na rynku maszyn rolniczych zarówno produkcja jak i sprzedaż zmniejszyły się o 40%. Najbardziej obniżył się popyt na maszyny fabrycznie nowe. Sprzedaż nowych ciągników obniżyła się o 52,7%, natomiast import ciągników pochodzących z krajów zachodnich pozostał na tym samym poziomie. Spadek sprzedaży kombajnów zbożowych wynosił około 47%. Po raz pierwszy sprzedaż importowanych kombajnów do zbioru zbóż była wyższa od produkcji krajowej. Nabywcami drogich maszyn były rodzinne gospodarstwa rozwojowe, wielkobszarowe, a także przedsiębiorcy świadczący usługi mechanizacyjne. Spadek sprzedaży dotyczył także wielu innych maszyn i narzędzi. Jedyny wyjątek stanowiły schładzarki do mleka, gdzie odnotowano wzrost sprzedaży o 45%, spowodowany rosnącymi wymaganiami mleczarni odnośnie jakości surowca.

Nowym zjawiskiem na rynku maszyn jest powolny, ale stały wzrost udziału sprzedaży nowych maszyn importowanych z krajów zachodnich. Nabywcami tych maszyn są gospodarstwa duże. Importowi maszyn z krajów zachodnich sprzyja stopniowe zmniejszanie różnic cen pomiędzy porównywalnymi maszynami krajowymi i importowanymi.

Wzrost cen na środki mechanizacji wynosił średnio około 6% i kształtował się znacznie poniżej wskaźnika inflacji. Ceny ciągników i kombajnów wzrosły znacznie powyżej inflacji. Ceny maszyn rolniczych oceniane są przez rolników jako bardzo wysokie i prze-

kraczące możliwości finansowe dominującej liczby gospodarstw. Spadek cen płodów rolnych wpłynął na dalsze pogorszenie relacji cen maszyn do cen produktów rolnych.

Duży spadek dochodów gospodarstw w 1998 r. będzie rzutował negatywnie na przyszły popyt. Uwzględniając sytuację ekonomiczną rolnictwa w 1999 r. przewiduje się dalszy spadek produkcji i sprzedaży większości nowych maszyn rolniczych.

5. Wieloletnia tendencja wzrostu popytu na usługi dla rolnictwa wygasła. Szacuje się, że w 1998 r. popyt wzrósł zaledwie o około 1%, a wartość usług rolniczych i transportowych nabytych przez rolników indywidualnych osiągnęła 1,4 mld zł. Spadek popytu na usługi wiązał się z dużym wzrostem cen usług w 1998 r. i znacznym obniżeniem dochodów realnych gospodarstw indywidualnych, zarówno w zakresie produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej.

Ceny usług wykazywały wysoką dynamikę wzrostu, zwłaszcza w drugim półroczu 1998 r. Ceny usług rolniczych i transportowych wzrosły o 15,5%, t.j. o 3,7 punktu proc. powyżej średniorocznego wskaźnika inflacji. Najbardziej wzrosły ceny usług maszynowych (o 16,2%), a stosunkowo najmniej transportowych (o 12,4%). Usługi znacznie zdrożały w relacji do cen produktów rolniczych.

Sieć zarejestrowanych placówek usługowych rolnictwa wzrosła w 1998 r. do ponad 18 tys., przy tym nadal zwiększa się liczebność zakładów usług maszynowych i transportowych oraz weterynaryjnych, maleje natomiast liczba punktów usług inseminacyjnych. Około 50% podaży usług świadczona jest przez bardzo liczną nieformalną sieć usługową tworzoną przez rolników-usługodawców.

W 1999 r. przewiduje się około 3% regres popytu na usługi produkcyjne.

6. Rynek paliw i energii w 1998 r. charakteryzował się dużą stabilizacją, z postępującą

zmianą struktury zużycia na coraz bardziej efektywne nośniki energii. Stopniowo maleje zapotrzebowanie na paliwa stałe. Wraz ze zwiększeniem poziomu produkcji rolnej i mechanizacji wzrasta zapotrzebowanie na olej napędowy, gaz i energię elektryczną. Żywa siła pociągowa jest systematycznie eliminowana i ma drugorzędne znaczenie przy wykonywaniu prac polowych i transportowych w większości rejonów kraju. Liczba koni zmniejszyła się do około 550 tys. sztuk.

Wzrost cen nośników energii w 1998 r. był niższy niż w latach poprzednich, szczególnie dotyczy to oleju napędowego i węgla. Natomiast wyższe ceny energii elektrycznej i niektórych etylin były wyższe od wzrostu cen towarów i usług. Relacje cen produktów rolnych do nośników energii wskazują na znaczne ich pogorszenie. W 1999 r. wzrosło zużycie, szczególnie paliw ciekłych i energii elektrycznej, przy wzroście cen powyżej inflacji.

7. Rynek materiału siewnego odnotował zróżnicowane procesy w poszczególnych ogniwach hodowli nasiennej. Wzrosła liczba zarejestrowanych odmian produkcji krajowej i zagranicznej. Rozszerzyła się konkurencja zagranicznych firm we wszystkich grupach roślin, a szczególnie najcenniejszych i najtrudniejszych w hodowli (buraki cukrowe, kukurydza, rzepak i trawy gazowe). W 1998 r. zmniejszyła się powierzchnia plantacji kwalifikowanej: buraków cukrowych i kukurydzy o około 50%, zbóż o 33% i sadzoniaków ziemniaków o 15%.

Zmniejszyła się sprzedaż materiału siewnego zbóż i sadzoniaków. W 1998 r. nieznacznie obniżono bonifikaty do sprzedaży nasion zbóż. Utrzymuje się bardzo duże zróżnicowanie terytorialne sprzedaży kwalifikowanych nasion zbóż i sadzoniaków ziemniaków. Produkcja krajowa pokrywała zapotrzebowanie na materiał siewny zbóż, ziemniaków i roślin strączkowych. W innych uprawach nastąpił spadek produkcji i sprzedaży materiału kwalifikowanego, a do obrotu rynkowego został dopuszczony mate-

riał o uznanej wartości siewnej. Zwiększył się eksport nasion zbóż, wyki, koniczyny czerwonej, seradeli, strączkowych i motylkowych wieloletnich. Wzrósł import nasion kukurydzy, buraków jednokielkowych, traw i sadzoniaków ziemniaków.

Ceny materiałów siewnych kształtowały się w zróżnicowany sposób. Ceny zbóż i rzepaku wiosną obniżyły się, a pozostałych upraw wzrosły, ale poniżej wskaźnika inflacji. Ceny sadzoniaków ziemniaków wzrosły o około 50%. Koszty nasion odmian zagranicznych były w przybliżeniu około dwukrotnie wyższe za jednostkę siewną. Jesienią 1998 r. ceny nasion zbóż wahały się w szerokich granicach, w zależności od stopnia odsiewu, rejonu i firmy nasiennej.

Wzrosła liczba zarejestrowanych odmian warzyw krajowych i zagranicznych. Udział odmian zagranicznych na rynku przekroczył 50%. Zmalała krajowa powierzchnia kwalifikowanych plantacji nasiennych, rekompensowana zwiększoną podażą nasion z firm zagranicznych.

8. W 1998 r. utrzymany został powszechny dostęp rolników do kredytów obrotowych na zakup rzeczowych środków do produkcji rolnej, natomiast obniżona została kwota kredytu preferencyjnego – do 225,90 zł na 1 ha użytków rolnych, co stanowiło równowartość 6 dt żyta. Z kredytów skorzystało ponad 460 tys. rolników gospodarujących na 7,7 mln ha użytków rolnych. W 1999 r. przedłużony został do 20 miesięcy termin spłaty kredytów zaciągniętych w 1998 r.

W 1999 r. zwiększona została kwota kredytu na zakup rzeczowych środków do produkcji rolnej, z wartości 6 dt żyta do 10 dt, tj. 331,40 zł na jeden hektar użytków rolnych. Dla gospodarstw o obszarze powyżej 100 ha użytków rolnych kwota kredytu wynosi nadal równowartość 6 dt/ha, tj. 198,84 zł/ha. Oprocentowanie kredytów dla rolników wynosi obecnie 6,2% w skali rocznej, a kredyty mogą być zaciągane maksymalnie na okres 12 miesięcy.

SUMMARY

1. There was a deep deterioration in economic conditions of Polish agriculture in 1998. Due to large surplus of agricultural products critically low level of farm incomes was recorded. In result procurement prices as well as local market prices declined significantly. Decline in profitability and problems with sales led to a stagnation or even regress in farming. The regress regarded not only small farms but also economically strong ones and highly specialised in the production of certain agricultural products.

Unfavourable for agriculture price scissors have been widening for the last three years. Agricultural incomes declined below the level observed in the period of so called "shock therapy". In 1998 many unfavourable circumstances occurred, particularly in the fourth quarter of the year. In spite of the rise in agricultural production, a serious decline of incomes in all types of farms was noted as well in relative as in absolute terms.

The decline in farm incomes resulted in contraction of the demand for agricultural inputs. In 1998 the index of agricultural price scissors, that already was unfavourable in 1996 and 1997, declined to 92,3%. The dynamics of agricultural input prices was lagging behind the inflation rate. Simultaneously, the prices of agricultural services were growing remarkably faster. Such situation would not lead to a deeper contraction of the market for agricultural inputs and services.

2. NPK use for the 1998 harvest increased by 1,5% and totalled 89,6 kg per 1 hectare of agricultural land. Substantial growth was recorded in the public sector (86,8 kg per 1 hectare). Due to increase in the use of phosphor (P₂O₅) and potash (K₂O), the structure of fertiliser use has improved. The differences across the provinces narrowed (37,6 - 136,3 kg of NPK per 1 hectare). Lime use declined to 130,6 kg CaO per 1 hectare.

In 1998 mineral fertiliser prices increased in average by 8,2% (7,2%

in the first half of the year). Relative slow growth rate of nitrogenous fertiliser prices (by 4,9%) led to a moderate rise in mineral fertiliser prices. The price growth ratio for other fertilisers reached 10,2%. In result of decline in grain prices the ratio of grain to mineral fertilisers worsened. In 1996 in order to buy 1 kg of a fertiliser it was necessary to sell 2,0 kg of wheat, in 1997 - 2,7 kg of wheat and 2,9 kg 1998.

For the 1999 harvest a decline in mineral fertiliser use down to 88 kg per 1 hectare and also significant reduction in the use of lime are forecast.

3. In 1998 the supply of pesticides was 5,7% lower in comparison with 1997. Domestic supply declined but imports of pesticides increased. Due to lower supply pesticide use declined to 0,62 kg of active ingredient per 1 hectare of arable land and orchards. Herbicides used for weed control on grain, rapeseed and sugar beet are dominant in the structure of supply. Remarkable decline in stocks of pesticides was recorded.

In 1998 pesticide prices increased by about 11% with a great degree of variance (from 1 to 38%). It was mainly due to herbicide prices, which contribute most of pesticide sales. There were many forms of sales in the market, including delayed payments up to one year. Pesticide price ratios deteriorated in relation to grain, sugar beet, rapeseed and potatoes prices.

Spraying were conducted over 16,3 mln ha, i.e. 2,7% larger than in 1997. Significant improvement was observed in control on rapeseed plantations and in grain lodging control. Unusual occurrence of pests and diseases was not detected on the plantations. Insignificant decrease in the use of pesticides is forecast for 1999 (to 0,6 kg of active ingredient per 1 hectare).

4. In the market of agricultural machinery and equipment as well production as sales declined by 40%. The most significant decline in demand was observed in case

of brand new machinery. Sales of brand new domestically produced tractors almost halved, while sales of imported tractors remained unchanged. Sales of grain harvesters decreased by 47%. For the first time sales of imported grain harvesters was recorded higher than their domestic production. The buyers of expensive machinery were mainly large-scale family farms and the contractors providing agricultural services. Sales contracted also in case of many other types of machinery and equipment with the exception of milk coolers (increase by 45%). The increase was due to growing requirements of dairy industry as regards the quality of raw milk.

A new in the market is slow, but stable growth of the share of brand new machinery imported from Western countries. These are sold to large-scale farms. Narrowing price gap between imported machinery and domestic substitutes stimulates imports. Decrease in agricultural prices led to deterioration in relative prices between the machinery and agricultural products.

Remarkable decrease in farm incomes in 1998 will further hamper demand. Taking into account present economic situation of agriculture a further decrease in production and sales of agricultural machinery and equipment is forecast.

5. Long term growth tendency in demand for agricultural services got hampered in 1998. It is estimated that demand grew by 1% and the value of agricultural services sold to farmers reached 1,4 bill PLN. Decrease in demand was tied to sharp increase in their prices and decline in agricultural incomes of farms in real terms.

In 1998 prices for agricultural and transport services were rapidly growing at a rate of 15,5%, i.e. by 3,7 percentage points over the inflation rate. The highest increase regarded machinery services - 16,2%. Prices for transportation services were growing at the rate of 12,4%. Prices for agricultural

services were growing significantly faster in relation to the prices of agricultural products.

In 1998 the number of registered units providing services to agriculture rose to over 18 thousand. The number of units supplying machinery, transport and veterinary services keeps growing, simultaneously the number of units providing insemination decreases. An informal network created by farmers-contractors provides approximately 50% of agricultural services.

It is projected that in 1999 demand for agricultural services will decline by 3%.

6. In 1998 the market for fuel and energy was characterised by a great degree of stabilisation with the change in the structure of their use in favour of more efficient energy carriers. Demand for solid fuel gradually decreases. Together with increase in the level of agricultural production and mechanisation of agriculture, demand for liquid fuel, natural gas and electricity rises. The use of live beast of draught has been systematically reduced and is of secondary importance considering transportation and field works in the majority of the country. The number of horses decreased to approximately 550 thousand.

Growth in energy carrier prices sowed down in 1998, particularly in case of diesel fuel and coal. However, growth rate of prices for electricity and petrol was higher

than inflation rate. Price relations between agricultural products and energy carriers deteriorated. In spite of high growth rate of prices, the use of liquid fuel and electricity will continue to grow in 1999.

7. There were different tendencies observed in particular branches seed breeding. The number of registered domestic and foreign varieties increased. Competition of foreign seed companies strengthen in all groups of plants, particularly in case of plants that are the most expensive and difficult to breed (sugar beet, rapeseed and lawn grass. In 1998 certified plantation size decreased by 50% in case of sugar beet and maize, 33% in case of grains and by 15% in case of potato seeds.

Sales of certified grain seed material and potato seeds declined. The subsidies for certified grain seed material were slightly lowered in 1998. There is a great degree of variations in the sales of certified grain and potato seeds between the regions of Poland. Domestic production of matched demand for seed material as regards grains potatoes and pulses. In case of other plants a decline in the production and sales of certified seeds was observed. Exports of grain seeds, vetch seeds, bird's foot seeds, pulse seeds increased. On the other hand, imports of maize seeds, sugar beet seeds, grass seeds and potato seeds increased.

Seed material prices were varying. Rapeseed and grain seed prices decreased in the spring but the prices of other seed material rose up. Potato seed prices doubled. The costs of foreign varieties were twice as much as for those of domestic substitutes. In the autumn '98 grain seed prices fluctuated widely, according to qualification degree, region of the country and a company. The market share of imported varieties in the exceeded 50%. Certified seed production area contracted, but it was matched by increased supply of imported varieties.

8. The access to preferential credits for purchases of agricultural inputs was maintained in 1998. However, the upper limit of preferential credit was lowered to 225.9 PLN per 1 hectare of agricultural land, i.e. equivalent of 6 DT of rye. Over 460 thousand farmers comprising 7,7 mill ha contracted available preferential credits. For the credits taken in 1998 the repayment period was extended up to 20 months.

For 1999 the upper limit for the credits granted for the purchase of agricultural inputs was raised from 225,0 PLN (6 DT of rye) up to 331,4 PLN (10 DT of rye) per 1 hectare of agricultural land. Nevertheless the limit remains at the same level for the farms with over 100 ha of agricultural land. Interest rate of preferential credits is fixed at 6,2% per annum with the repayment period of 12 months.